

אש המזיק

רב פפא ריש ב"ק אמר שישנן תולדות נזיקין שאינן כיוצא באבות והגמ' עברה על כל אבות הנזיקין למצא תולדה שאיננה כיוצא באב שלה-

1 ב"ק ג' ע"ב, וכי קאמר רב פפא... תולדות האש כאש'

היסוד של אש הוא כח אחר מעורב בו - שדבר המזיק בעזרת כח אחר (לדוגמה הרוח) הרי הוא בכלל האש, ולכן אבנו סכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוייה והזיקו בהדי דקא אזלי נקרא אש.

2 שם ו' ע"א, הצד השוה שבהן... וחזר הדין'

כשנפל ע"י כח אחר -דהיינו הרוח- אבל הזיק לבתר דנייחי חייב מצד השוה של אש ובור.

3 שם ע"ב, רבינא אמר... וחזר הדין'

הכותל והאילן שנפלו נלמד בצד השוה משור ובור.

4 רא"ש פ' ארבעה אבות סוסי' א', וכותל ואילן שנפלו לרה"ר...'

הרא"ש הסביר שכותל ואילן רעוע שנפלו והזיקו דרך נפילתם אינם נקראים, כח אחר מעורב בו' אלא מזיקים מוכנים ולכן נלמדים משור ובור אבל לא מאש.

הפוסקים מחלקים למעשה בין נזיקין שניתן לומר עליהם שכח אחר מעורב בהם לבין נזיקין המוכנים להזיק ואינם בכלל אש-

5 משפטי התורה חלק ב' סי' נ"ח אותיות א' וג', ומקורות 3, "...אש", אולם... וע"ש'

הרב שפיץ דן במים הנוזלים מהצנרת -שכל מים שעברו דרך המונה השייך לדייר הרי הם שלו וחייב על נזקיהם -אלא שאם מערכת המים מופעלת ע"י משאבות נקראים המים כח אחר מעורב בו והם בכלל אש והוא חייב גם על נזקי כלים וקרקע, אבל אם מערכת המים מופעלת ללא משאבות דימה אותה הרב שפיץ לכותל ואילן וחייב משום בור ופטור על נזקי כלים וקרקעות. וכל נזק שנגרם עד שלא נודע לו על הנזילה פטור עליו כמפורש בגמ' בנזקי הבור שאם היה בור מכוסה כראוי ונתגלה אינו חייב עד שידע ויעבר הזמן שהיה יכול לכסותו.

6 ב"ק ס"א ע"ב במשנה, המדליק... של שעורין', וגמ' ס' ע"א, קמה למה לי... קומה' ורש"י'

לפי החכמים פטורים על נזקי האש שנגרמו לדברים הטמונים והוא נלמד מ,או הקמה', ולפי רבי יהודה בא הפסוק לחייב על נזקי אדם ובהמה באש. להלכה קי"ל כחכמים וממילא בכל נזק שנוצר ע"י כח אחר פטור על הטמון.

7 ב"ק כ"ב ע"א, אתמר ר' יוחנן... לית ביה ממשא' ורש"י'

לפי רבי יוחנן אשו משום חציו ולר"ל משום ממונו -והגמ' בהי אמינא לא הבינה במה נחלקים-

8 שם כ"ג ע"א, אמר רבא קשיא ליה לאביי... בארבעה דברים' ורש"י, ... ממנו פטור'

למסקנא, כולם סוברים שחייבים משום ממונו, אבל רבי יוחנן סובר שאיפה שאין לומר, כלו לו חציו' (כלו לו חציו הוא בדוגמת נפלה הגדר שלא מחמת הדליקה ונמצא שכשהדליק האש לא היה ראוי לעבור את הגדר ולהדליק) חייב מדין אדם המזיק ובנזקי אדם משלם ד' דברים. ולפי רש"י למסקנא בכלו לו חציו חייב משום אש בלבד ופטור על טמון.

על המשנה העוסקת בדין הטמון שראינו מביאה הגמ' מחלוקת אמוראים-

9 משנה ב"ק ס"א ע"ב, המדליק... 'וגמ', 'לא משלם'

המדליק בתוך של חבירו הרי הוא כמזיק בידים וחייב על טמון לכ"ע אבל לפי החכמים פטור מדברים שאין דרכם להמצא שם.

10 רמב"ם פי"ד נזקי ממון ה"ח, ט, וט"ו

הרמב"ם חייב משום ד' דברים ופטור את הטמון בשהדליק בתוך שלו ולא חילק בין, כלו לו חציו' ללא כלו לו חציו (הגר"א למד שהרמב"ם סובר שלמסקנא סוברת הגמ' שיש לו דין חציו בנוגע לד' דברים וממונו בנוגע לפטור טמון היות ומצד אחד עשה מעשה הדלקה ומצד שני עדיין היה יכול לגדור את האש גם אחרי שהדליקה).

11 שו"ע חו"מ סי' תי"ח סי"ג, וכל חפציהם, וסי"ז

השו"ע כן חלק בין כלו לו חציו - שהוא פטור מד' דברים ומטמון, לבין לא כלו לו חציו.

12 קובץ מקבציאל גליון ל"א תשובה מהרה"ג ר' נפתלי נוסבויס ענף א'

הרב נוסבויס כנראה סובר שבנוגע לטמון ניתן לטעון, קים ל' כמו הרמב"ם גם בלא כלו חציו אבל רצה לומר שהפעלת ההסקה היא מעשה בידים ולא אש.

13 שם ענף ב', '...אין כאן פטור טמון.'

הרב נוסבויס נוטה לומר שגם דבר שדרכו להיות בתוך מבנה נקרא טמון - אבל פרשיות התפילין אינן נקראות טמון שהתפילין והפרשיות נקראים דבר אחד.

14 ב"ק נ"ה ע"ב, תניא אמר ר' יהושע.. ואינו מעיד לו' ונ"ו ע"א, אמר מר... טמון באש'

המכסה קמתו של חבירו בפני הדליקה באופן שהמדליק יפטור חייב בדיני שמים.

15 חזון איש ב"ק סי' ב' ס"ק ז' ד"ה למה שאמרו, לחבירו'

החזו"א פטר את המדליק בתוך שלו מטמון גם מדיני שמים.

16 ברכת שמואל ב"ק סי' ב', והנה לקמן... בדיני שמים חייב'

ר' ברוך בער למד ברש"י שהמדליק חייב בדיני שמים ולכן לא פי' שמדובר במדליק עצמו - כי המדליק חייב בדיני שמים גם כשלא הוא זה שעשה את הקמה לטמון.

1 ב"ק ג' ע"ב

וכי קאמר רב פפא אתולדה
ראש תולדה ראש מאי ניהו אילימא אבנו
סבינו ומשאוי שהניחון בראש נגו ונפלו
ברוח מצויה והויקו היכי דמי אי בהדי
דאולו קא מוקי היינו אש מ"ש אש דכח
אחר מעורב *בהן וממונך ושמירתו עליך הני
נמי כח אור מעורב בהן וממונך ושמירתן
עליך אלא יתולדה ראש כאש

2 שם ו' ע"א

הצד
השוה שבהן : לאתווי מאי אמר אבוי ל'אתווי
אבנו סבינו ומשאוי שהניחון בראש נגו ונפלו
ברוח מצויה והויקו היכי דמי אי בהדי דקא
אולי קא מוקי היינו אש מאי שנא אש דכח
אחר מעורב בו וממונך ושמירתו עליך הני נמי
כח אור מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך
ואלא בתר דנייחו אי דאפקרינהו בין לרב
בין לשמואל היינו בור מאי שנא בור שכן
תחילת עשייתו לנוק וממונך ושמירתן עליך
הני נמי תחילת עשייתן לנוק וממונך ושמירתן
עליך אלא דלא דאפקרינהו לשמואל *דאמר
'כולם מבורו למדנו היינו בור לעולם
דאפקרינהו ולא דמו לבור מה לבור שכן אין
כח אור מעורב בו תאמר בהני שכח אור
מעורב בהן אש תוכיח מה לאש שכן דרכו
ליך ולהויק בור תוכיח וחור הרין

3 שם ע"ב

רבינא אמר לאתווי
הא דתנן **הכותל והאילן שנפלו לרה"ר
והויקו פטור מלשלם ינתנו לו זמן לקיץ את
האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן
והויקו פטור לאחר הזמן חייב היכי דמי אי
דאפקרה בין לרב בין לשמואל היינו בור
מאי שנא בור והויקו מצוי ושמירתו עליך
הני נמי הויקו מצוי ושמירתן עליך אי דלא
אפקרינהו לשמואל דאמר כולם מבורו
למדנו היינו בור לעולם דאפקרינהו ולא דמי
לבור מה לבור שכן תחילת עשייתו לנוק
תאמר בהני שאין תחילת עשייתן לנוק שור
יוכיח מה לשור שכן דרכו לייך ולהויק בור
תוכיח וחור הרין :

וכתל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו או שהזיקו כ"ד לכתור הטתל ולקוף האילן ונתנו לו זמן ונפלו בהוך הזמן והזיקו בשעת נפילה או אחר נפילה קודם שטדע לבעלים שנפלו או טדע להם ולא היה להם פנאי לסלק [או שהיה להם פנאי] והפקידום ולא סילקום פטורין דהוא ליה מפקיד מזקיו לאחר נפילת אונס דלמרינן לקמן פירק המניח (דף כט.) דפטור *ואם נפלו אחר הזמן והזיקו אחר הנפילה בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו בור נמור או ואין זה מפקיד מזקיו לאחר נפילת אונס דפושע אוי במה שלא קללו [ולא סמרו] בהוך הזמן ואם הזיקו בשעת נפילה [ח] נסתפקו בחוססות אם יש להם דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ולא דמי לאבנו וסכינו ומשאו שהגינו בראש ננו ונפלו ברזח מטייה והזיקו דרך הילוכן. דהך נעשו *בור על ידי כח אחרים אבל כתל ואלן מחמת רישותא נפלו מעצמן כי ראו שלא היו יכולין לעמוד יותר והזיקו כ"ד הבעלים להפילו ואם משום דהולכין ומזיקין מה שאין כן צבור [א] לא גריעי מחמת זה וכל שכן דיש לחייבו יותר [ב] מידי דהוי אקושר אבן צרגלי בהמתו והלכה לרשות הרבים והזיקה ואי משום דאין תחלת עשייתן לנזק שור וכיח :

5 משפטי התורה חלק ב' סי' נ"ח אותיות א' וג', ומקורות 3

שאלה

צינור מים של הדירה העליונה ושבוני בקיר או הנמצא מתחת לאריחים נסדק, וכתוצאה מכך מחלחלים מים מהצינור לדירת השכן שמתחתיו ומקלקלים לו את התקרה והרהיטים.

על מי מוטל החיוב לתקן את הצינור, האם על השכן העליון שהמים שבצינור שייכים לו, או רק על השכן התחתון, מכיון שהוא הניזוק מהמים שבאים מאליהם מהצינור של העליון, ואינם באים אליו כתוצאה ממעשה שעושה העליון?

תשובה

א. אם נסדק צינור המים השייך לבעל אחת הדירות, וכתוצאה מכך מחלחלים המים לדירת השכן ומזיקים לו - חייב בעל הצינור בלבד לתקן את התקלה בהקדם האפשרי, ואין השכן שניזוק או ועד הבית חייבים להשתתף בהוצאות התיקון.

החיוב לתקן חל על בעל הצינור, אפילו במקרה שמקום הסדק נמצא בחלק של הצינור העובר בחדר המדרגות, או בקיר המשותף לבעל הצינור ולשכן שניזוק או בכל מקום אחר בבנין.¹

ונוסף עוד, שהמים הנמצאים בצינור שייכים לבעל הצינור, מהמקום שבו הם עברו את מונה המים הפרטי ששייך לו. אולם אם החור בצינור הינו לפני תחילת המונה הפרטי - כל דיירי הבנין המשתמשים באותו צינור חייבים לתקנו בשווה.

ג. אם נגרם נזק לשכן או לרכוש המשותף של דיירי הבנין מחמת המים שחלחלו, הדין הוא כדלהלן: כל זמן שלא נודע לבעל הצינור מהתקלה וכן במשך הזמן שלא היה באפשרותו לתקן, הוא פטור מלשלם עבור הנזק. אולם לאחר הזמן שהיה באפשרותו לתקן, אם פשע ולא תיקן את הצינור - חייב בעל הצינור ברוב המקרים על הנזקים שנגרמו מחמת העיכוב, ועיין במקורות.³

3. והנה אם המים מגיעים לצינורות מחמת דחיפת המשאבה של העיריה (שזו המציאות השכיחה ברוב המקומות, אע"פ שמשתמשים גם בחוק הכלים השלובים בנוסף למשאבה), אי"כ המים נחשבים כאבנו וסכינו שהולכים ע"י כוח אחר המעורב בהם, ולכן הבעלים חייבים לשלם על הנזק שהמים שלהם גרמו מדין "אש".

אולם, אם המים מגיעים לצינור מחמת "חוק כלים שלובים" בלבד, זאת אומרת שכך זה טבעם של המים שנמצאים גבוה לרדת למקום נמוך, אם כן אין דבר זה נקרא שכח אחר מעורב בו, אלא זהו טבעו של עולם, כמו כח המשיכה של כדור הארץ, ולפיכך דין המים שמחלחלים הוא כדון "בור", ודמי לכתל ואילן שנפלו מחמת עצמם והזיקו, שהכריע הרא"ש בב"ק בפרק ראשון סוף סימן א דהוי בור גם בשעת הליכתם, כי אין הם נופלים מחמת הרוח שדוחפת אותם אלא מחמת עצמם, ובור - פטור על נזקי כלים וכן על נזק קרקע, כמבואר ברשב"א (בב"ק י.) בשם הירושלמי וע"ש.

6 ב"ק ס"א ע"ב במשנה וגמ' ס' ע"א ורש"י

מתני' יהמדיק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו והכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין או של שעורין

[ולר"י]. פלוגמא דרבי יהודה נהאי פירקא (ד' ס"א): כל בעלי קומה. אף צעלי חיים ואילנות:

קמה למה לי מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודה *דמתיב אנזקי ממון באיש קמה למה לי לרבות כל בעלי קומה ורבנן לרבות כל בעלי קומה

7 ב"ק כ"ב ע"א ורש"י

אתמר ר' יוחנן אמר אישו משום חציו וריש לקיש אמר אישו משום ממונו וריש לקיש מאי מעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך חציו מכחו קאזיל האי לא מכחו קאזיל ורבי יוחנן מאי מעמא לא אמר כריש לקיש אמר לך ממונא אית ביה ממשא הא לית ביה ממשא

אשו. השולח את הנערה: משום חציו. מינו הכמוז דאיהו קעגיד דהוי כורק מן: משום ממונו. כשורו ונורו שהזיקו. וקס"ד דאיכא צינייהו כגון שהדליק צמחלת שאינו שלו דלרבי יוחנן מינו דחציו הן ולר"ל פטור דלאו ממונו הוא: האי לאו מכחו. דאש מאליה הולכת ודולקת למרחוק: הא לית ביה ממשא. דשלהבת היא המזוקת דאין לה ממשא הלכך כי חייבה דממנא משום חציו הוא דחייבה:

היכי משכחת לה. אילו אדם זרק חץ והיך
 צמחון (א)לא מיידי צמח חץ קיימא לן כהאי פירקין (ה' ט:) פלע
 מחת פלע (ב)אם סן להיב לוח השוגג כמודד ואונם כעין. לשאל אמרינא
 האי חץ לעולם צמחון הוא כעמם
 ומזיק ולא שממתי: וגיחא ליה.
 ומשני לה הכי: ונפלה גדר. על
 חצר: שלא מחמת דליקה. דאי
 מחמת דליקה חציו הס: דכלו לו
 חציו. ששטת שדליק האש דהיינו
 זריקת חץ לא היה ראוי להיך בחצר
 אחרת: אית ליה נמי משום ממונו.
 והיכא דליכא לחיוביה משום חציו והיכא
 לחיוביה משום ממונו מחייבין ליה
 הלכך לענין גלי אט"ג דכלו לו חציו
 מייב משום ממונו: ובגון שדדיה לו
 לגדרה. טעם מעבור הדליקה עס
 היה לו שהות טיול לגדרה: ולא
 גדרה. דאט"ג דליכא לחיוביה
 אהנער ראשון מחייב על עס סופו
 של שומר גתמו לגדור כפניה:
 שרור הוא ולא טפח באפיה. הכי זה
 כהנעם שרור לגדור ולא נעל בפניו ולא
 והיך: וכי מאחר דמאן דאית ליה
 משום חציו אית ליה נמי משום ממונו
 מאי בנייהו. היכא דגתלת עלו
 הימה מלי איהב צין ר' יוסטן דמחייב
 ליה משום חציו לר"ל דלא מחייב
 ליה אלא משום חציו דהא על כרחיך
 היכא דגתלת עלו נמי פליגי דהא

אמר רבא קשיא ליה לאבוי למיד
 אשו משום חציו סמון באש דפטר רחמנא
 היכי משכחת לה וניחא ליה כגון שנפלה
 דליקה לאותו חצר ונפלה גדר שלא מחמת
 דליקה והלכה והדליקה והזיקה בחצר אחרת
 דהתם כלו ליה חציו אי הכי לענין גלוי נמי
 כלו ליה חציו (א) אלא למאן דאית ליה משום
 חציו אית ליה נמי משום ממונו יוכנון שהיה
 לו לגדרה ולא גדרה דהתם שרור הוא ולא
 מלפח באפיה וכי מאחר דמאן דאית ליה משום
 חציו אית ליה נמי משום ממונו מאי בנייהו
 איכא בנייהו לחיובי בארבעה דברים:

אמרן לעיל (ב) לרבי יוסטן אשו משום חציו אלמא כהנעם נמי פליגי היכא
 דגתלת עלו כגתלת עד השתא דשמעינן משום חציו דוקא ולא משום
 ממונו וכדאמרו ממונו אית ביה משאש הא ליה ביה משאש איהב
 בנייהו היכא דאפיה ממונו ולמיה חציו מ' חץ דנפלה גדר דכלו לו
 חציו לגמ"ד משום חציו דוקא פטור אבל השתא דלמחייב חייב מלי
 בנייהו: לחיובי בד' דברים. לגמ"ד משום חציו נמי מחייבין ליה
 אם שרור חציו ר' אלס חייב בלצנעה דברים חץ וזנר ריפו וטבח
 אבל נזנשת לא דלמחייב בשלילה פירקין (א) חטו חייב על הצנעה עד
 שהיא מחסורן אבל ד' דברים חייב דשפיתיה היא דהיה ליה לחסוקי
 אדעמיה שהיה מולמיה וכדאמרינן בשלילה פירקין (א) נפל מן הגג
 צדוח מליה חייב בד' דברים ופטור על הצנעה לגמ"ד משום ממונו
 פטור.

לר"י במדליק את הבירה שמשלם כל מה
 שבתוכה שבין דרך בני אדם להניח בבתים
 לפלוג וליתני בדידה בריא במדליק בתוך שלו
 והלכה ואכלה בתוך של חבריו אבל מדליק
 בתוך של חבריו דבריו הכל משלם כל מה
 שהיה בתוכו אלא אמר רבא בחרתי פליגי
 פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה
 בתוך של חבריו דר"י מחייב אטמון באש
 ורבנן סברי לא מחייב ופליגי נמי במדליק
 בשל חבירו דר"י סבר משלם כל מה שבתוכו
 ואפילו ארנקי ורבנן סברי 'כלים שרובן
 להטמין בגדיש כגון מורינין וכלי כקד הוא
 דמשלם כלים שאין דרכן להטמין בגדיש
 לא משלם

בחרתני יהמדליק
 את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר"י אומר
 משלם מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא
 גדיש של חפצין או של שעורין *היה גדי
 כפות לו ועבר סמוך לו ונשרף עמו חייב
 עבר כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו
 פטור *ומודים חכמים לר"י במדליק את
 הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה שבין
 דרך בני אדם להניח בבתים: ג'בין אמר רב
 כהנא מרלוקת במדליק בתוך שלו והלכה
 ואכלה בתוך של חבריו דר"י *מחייב אגוקי
 סמון באש ורבנן פטרי אבל במדליק בתוך
 של חבריו דבריו הכל משלם כל מה שבתוכו
 א"ל רבא אי הכי ארתני סיפא מודים חכמים

אש שיצאה ואכלה עצים או אבנים או עפר חייב לשלם שני' ומצאה קוצים כו' או השדה, אכלה גדיש וכיוצא בו והיו כלים טמונים בתוך הגדיש אם היו כגון מורגים וכלי בקר וכיוצא בהן מדברים שדרך אנשי השדה לטמון אותן בגדיש חייב לשלם, היו בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן פטור על הכלים.

במה דברים אמורים במדליק בתוך שדה חבירו אבל במדליק בתוך שלו ועברה לשדה חבירו פטור על כל הכלים הטמונים ד בגדיש אבל משלם הוא שיעור מקום הכלים ורואין אותו כאילו הוא מלא גדיש של חטים או של שעורים.

אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו הרי ו המבעיר חייב בנזקיו ובשבתו וברפוי ובצערו ובבשתו כאילו הזיקו בידו, שאע"פ שאש ממנו הוא הרי הוא כמי שהזיק ז' בחציו, אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם אינו חייב אלא בנזק בלבד כמו שביארנו.

טמון באש, פטור. שאם הדליק גדיש חבירו והיו טמונים בו אפילו מוריגים (פיי קרשים נקובים ובהם יתדות של עץ או של ברזל שדשין בהם התבואה) וכלי בקר שדרך להטמינם בגדיש, פטור, ורואים מקום הכלים הטמונים כאלו היה שם שעורים או חטים כפי מה שהוא הגדיש, וכך ישלם לו. במה דברים אמורים, במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בשל חבירו וכלו חציו, כגון שנפל הגדר שביניהם שלא מחמת הדליקה, והיה אפשר לו לגדור ולא גדר. אבל אם הדליק בתוך של חבירו, או אפילו בתוך שלו ולא כלו חציו, כגון שנפל הגדר מחמת הדליקה, חייב בדבר שדרכו להטמין בגדיש כגון מוריגים וכלי בקר, כמו שנתבאר בס"י צ"ו, ובבית חייב ו על כל דבר, שדרך בני אדם להניח בבית כל כליהם וכל חפציהם,

אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו, הרי המבעיר חייב בנזקו ובשבתו וברפוי ובצערו ובבשתו כאילו הזיקו בידו, (שאע"פ) שאש ממנו הוא, הרי הוא כמו שהזיק בחציו, והוא שהיה האש ראוי להגיע שם למקום שהזיק בשעה שהדליק, אבל אם לא היה ראוי להגיע שם, כגון שהיה גדר ביניהם ונפל שלא מחמת האש, אפילו אם היה אפשר לו לגדרה, כבר כלו חציו ויש לו דין ממנו שהזיק אדם שאינו חייב אלא בנזק בלבד, ופטור מארבע דברים

בחור ישיבה שכן חדר בדירת ראובן, והניח את התפילין על ההסקה שבחדרו שלא היתה מופעלת, ובעל הדירה הפעיל את ההסקה שבביתו מאחר ולא ידע שהבחור הניח את תפיליו על ההסקה, ועייז נתחממו תפיליו של הבחור ונפסלו הפרשיות שבתוכן, ולשאל הגיע האם חייב לשלם עבורם.

תשובה

אינן אפשרות לחייב את בעה"ב בנוק התפילין.

מקורות

ענף א' מיהו סוג מויק יש לחייבו.

א) **בב"ק** כ"ב א' נחלקו ר' יוחנן ור"ל בחיובא דאש לר' יוחנן אשו משום חציו דקרו ל' מבכיר, ולר"ל אשו משום ממונו ומבואר דלר"י דאשו משום חציו אף שאין האש מויק מעצמו בלא הרוח מצוי מ"מ הוי כחיציו ואפילו לפמ"ש"כ המהרש"א בסנהדרין ע"ז א' בתוד"ה סוף חמה לבוא וכו' בתי' עוד יש לפרש דאש שהולכת רק ע"י רוח מצוי אינו כחיציו לענין מיחה מ"מ לענין חיוב נויקין הוי כחיציו עיי"ש במהרש"א, [ודלא כמהרש"ל שם]. וא"כ לענין נויקין כל אש שהולך ברוח מצוי הוי כחיציו, אמנם בגמ' בב"ק כ"ג א' אמרינן דמי שהדליק אש והי' גדר ונפלה אח"כ הגדר שלא מחמת הדליקה אין דינו כחיציו דהא כלו ל' חיציו וכל חיובו רק משום ממונו אם הי' יכול לחזור ולגדר ולא גדר, וא"כ בניד"ד מי שהפעיל את ההסקה ועייז מתהווה השמים החמים מגיעים לכל הרדיאטורים י"ל דהוי כחיציו ולא גרע מכח אחר מעורב בו דהוי חיציו לענין נויקין וכן כאן אף שהפעלת ההסקה גורמת להפעיל כח החשמל וחימום המים ואי"ז ממש חיציו וכחו, מ"מ לא גרע מכח אחר מעורב דהוי חיציו לענין נויקין.

וביותר לפמ"ש"כ בחזו"א או"ח הל' שבת סימן ל"ו או' א' ואו' ב' דהמפעיל מכונה שע"י לחיצתו הראשונה מוציא כח הגורם לאדים שיבואו ויניעו את הגלגל ותנועת הגלגל ממשכת יצירת האדים וכו' הוי גירי דילי' ומעשיו דכיון דדרכו בכך זהו עיקר המלאכה עיי"ש באורך, וא"כ בהפעלת ההסקה שדרכו בכך י"ל דדינו כאדם המויק ממש ולא רק כחיציו של אש וכמו במלאכת שבת דחייב חטאת בשוגג וכמ"ש בחזו"א באורך להוכיח מכמה דוכתי כן, ה"ה לענין נויקין, עכ"פ מסתבר דדינו כחיציו לענין נויקין או אדם המויק ממש.

ב) **ונפק"מ** במש"כ אם דינו כחיציו או כאדם המויק ממש י"ל לגבי חיוב אש בטמון, דהנה בסוגיא בב"ק כ"ג א' פריך אמר רבא קשיא ל' לאביי למ"ד אשו משום חיציו טמון באש דפטר רחמנא היכי משכח"ל וניחא ל' כגון שנפלה דליקה לאותו חצרו ונפלה גדר שלא מחמת הדליקה וכו' דהתם כלו ל' חיציו ומבואר דבגוונא דהוי חיציו חייב על טמון, אמנם ברמב"ם בפ"ד מהל' נויקין ממון הל' ט' כתב ד"ל בד"א במדליק בתוך שדה חבירו אבל במדליק בתוך שלו ועברה שדה חבירו פטור על כל הכלים הטמונים בגדיש וכו' עכ"ל ובהלכה ט"ז כתב אש שעברה והזיקה את האדם וחבלה בו הרי המבעיר חייב בנוקיו ובשבתו וברפוי' ובצער' ובבושתו כאלו הזיקו בידו שאפע"י שאשו ממונו הוא הרי הוא כמו שהזיקה בחיציו עכ"ל והק' המ"מ אי ס"ל להרמב"ם דאשו משום חציו אמאי פטר בטמון לעיל בהל"ט ובגמ' מבואר דלר"י דאשו משום חציו חייב בטמון ורק כשנפלה גדר שלא מחמת הדליקה וכנ"ל, ותי' דהרמב"ם ס"ל כיון שבמשניות סתמו לפטור בטמון ומשמע דפטור בכל גונוי לכן סתם הרמב"ם לפטור בטמון עכ"ל. ועי' בבהגר"א סימן תי"ח ס"ק ל"ג ובחזו"א ב"ק סימן ב' סק"ג מש"כ בזה. וא"כ אם חיובו מדין אש יפטר אטמון לשי' הרמב"ם, אבל אם חיובו מדין אדם המויק חייב גם על טמון, ולכאורה מסתבר כמ"ש"כ ברינו כמפעיל מכונה דהוי כחו, ע"כ גם כאן בהפעלת ההסקה הוי כחו ואדם המויק.

ענף ב' אי נימא דהוי כחיציו ואש אם חייב על הפרשיות.

א) והנה אי נימא דאין כאן אדם המזיק ממש, ורק בגדר חיציו ראש ופטור על טמון לשיטת הרמב"ם, יש לעיין אם הפרשיות שבבתיים דינם כטמון כיון שהפרשיות הם טמונים בתוך הבתים והם כחפץ נפרד שטמון בבתי התפילין, וא"כ פטור הבעה"ב שהפעיל ההסקה כיון דאש אפי' חיציו פטור על טמון, או נימא דהבתיים והפרשיות כחדא נינהו וכחפץ אחד כיון שאין משתמשים בבתיים ללא הפרשיות או איפכא וכיון שנתפרו יחד ודינם כחפץ אחד י"ל דאין כאן פטור של טמון באש, עוד יש לדון דאין בזה פטור של טמון כיון שכן הדרך להניח פרשיות בבתי התפילין וכל מה שדרכו כן וא"א באופן אחר אין זה כטמון, אמנם סבירא זו נראה בחזו"א דאפילו אם כן דרכן הוי טמון ממה שנסתפק בחזו"א ב"ק סימן ב' סק"ה בנפל פחם מנר שבבית ונשרף כל מה שבתוך הבית מי אמרינן דהוי כטמון מחמת כוחלי הבית, או"ד כיון שהבית מיועד לכניסה בתוכו הו"ל מה שבתוכו כגלוי וכן נראה מסקנתו שם עיי"ש באורך, ואי נימא דדברים שדרכן בכך ל"ה טמון א"כ הו"ל למימר גם מהאי טעמא דאין הדברים שבבית כטמון משום שדרכן להניח בבתיים, וכ"ז רהיטת הסוגיא בב"ק ס"א ב' ובשו"ע סימן תי"ח סעי' י"ג דכל מה שבבית הוי דינו כטמון ורק כשהדליק בבית חבירו דלית ב' פטורא דטמון משרויה חייב, אבל הדליק בשלו פטור בטמון גם מדברים שדרכן להניחם שם ואין מניחים אותם במקום אחר ובכ"ז פטור בטמון.

ב) אך כמש"כ דתפילין ופרשיותיהם הוי דבר אחר ומשו"ה לית ב' פטורא דטמון נראה דזה נכון ובחפץ אחד ל"ש לומר שבמה שבתוכו דינו כטמון, וראי' לדבר שהרי בכל שורף גדיש נימא דהחטים המגולים הוי גלוי והחטים הפנימיים הוי טמון, ואין לומר דבשעת שריפת החטים הפנימיים כבר נתגלו ע"י שנשרפו החטים החיצונים, דא"כ גם כיש כלים בתוך הגדיש נימא דאחר שריפת החטים נתגלו הכלים ואינם טמונים, ואמאי פטור על הכלים הטמונים בגדיש, וע"כ צ"ל כמש"כ החזו"א בב"ק סימן ו' ס"ק ז', דבעינן שיהא מגולה בשעת ההבערה של האש ולא סגי שהם בשעת השריפה עיי"ש הטעם, ולכן אף שהכלים עתה כבר מגולים מ"מ בשעת עשיית האש הוי טמונים, וא"כ נימא הכי על החטים הפנימיים שהם טמונים בשעת עשיית האש, וע"כ כיון דהם דבר אחד וגדיש אחד, או משום שניכרים מבחוץ וכרחוקין שמשלם על הכלים כדמי תבואה וכמבואר בגמ' בב"ק ס"א ב' וכמ"ש בחזו"א שם בס"ק ז' דכיון שניכרים מבחוץ לכה"פ כתבואה אי"ז טמון, וא"כ מסתבר שפרשיות הנמצאים בבתיים התפורים כדין נמי הוי ניכר שיש בתוכו פרשיות ואין זה בגדר טמון וגם דהוי חפץ אחד וא"א להפרידם ולדונם כדברים נפרדים ומשו"ה אין כאן פטור טמון.

תניא *אמר ר' יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם והייב בדיני שמים ואלו הן הפורץ גדר בפני כהמת חבירו והבופף קמתו של חבירו בפני הדליקה והשוכר עדי שקר להעיד והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו :

אמר מר *הבופף קמתו של חבירו בפני הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי נחייב 'אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה ורב אשי אמר 'טמון אתמר משום רשויה טמון באש :

למה שאמרו נ"ו אי דשווי טמון באש חייב בדייש [והיינו אין נמחל לו עד שישלם כדאיתא בירוי] יש לעיי אי כל טמון באש חייב בדייש, ונראה דשווי טמון גרע טפי דיודע שהוא מפסיד לחבירו

והנה לקמן נ"ה: איתא, ארבעה דברים העושה אותן פטור בדיני אדם וחיב בדיני שמים ומוקי שם בגמ' דמה דחשיב שם הכופף קומתו של חבירו בפני הדלקה היינו כגון דשווי טמון באש, ופי' רש"י וז"ל כגון שכיסה קמת חברו בסדינין כשראה דליקה אצלה והוא לא שלח את הבערה ושויי' טמון באש וגרם להפסיד את הניזק ולפטור את המבעיר וכו', יעו"ש. ושמעתי משמי' דהגאון הגדול ר' שמואל לאנדא זצלה"ה שהקשה דלמה לא פי' רש"י רבותא גדולה מזו דאפי' אם המבעיר בעצמו עשהו טמון ג"כ פטור בדיני אדם דהרי ברור דגם בזה האופן דהוא עצמו הוא העושה טמון מ"מ פטור בדיני אדם, דסו"ס הא הוה טמון באש דפטור.

ונראה לפענ"ד דרש"י הוכרח לפרש דוקא דהאחר הי' המכסה דנראה לומר דמה דפטרה התורה אש על טמון הוא רק מדין חיוב תשלומין אבל מ"מ בדיני שמים חייב.